

3. Лессинг Г. Э. Лаокоон, или о границах живописи и поэзии / под ред. М. Лифшица. Москва, 1933. 307 с.
4. Миру — Рим. Фильмы Паоло Соррентино. Великая красота. URL: <https://old.kinoart.ru/archive/2015/07/miru-rim-filmy-paolo-sorrentino> (дата звернення: 10.03.2023).
5. Флоренский П. А. Иконостас. URL: https://royallib.com/book/florenskiy_pavel/ikonostas.html (дата звернення: 10.03.2023).
6. Александр Ройтбурд. Энциклопедия визуальных искусств WiksArt URL: <https://www.wikiart.org/ru/roytburd-aleksandr-anatolevich> (дата звернення: 10.03.2023).

Актуальні питання комплексної судової психолого-лінгвістичної експертизи за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі

Тетяна Харіна,

ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8482-2639>, e-mail: larinatatiana111@gmail.com

Оксана Русанова,

ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0342-9223>, e-mail: ksusharusanova73@gmail.com

Оксана Михайлова,

ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6676-4589>, e-mail: oks.mi0711@ukr.net

Зважаючи на експертну практику, розглянуто актуальні питання комплексної судової психолого-лінгвістичної експертизи за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі, що є предметом кримінального провадження або судового розгляду.

Ключові слова: висновок експертів; судово-експертна діяльність.

Current issues of complex forensic psychological-linguistic examination in situations of conflictual communicative interaction between certain persons recorded on video recording

Tetyana Kharina, Oksana Rusanova, Oksana Mykhailova

Taking into account the expert practice, the current issues of the complex forensic psychological-linguistic examination in situations of conflictual communicative interaction between certain persons recorded on a video recording which is the subject of criminal proceedings or court review, are considered.

Keywords: expert's opinion; forensic expert activity.

Звичне та широке застосування пересічними громадянами особистих приладів та технічних засобів фото-, аудіо- і відеофіксації різноманітних подій, зокрема юридично значущих, на сьогодні зумовило збільшення запитів на проведення комплексної психолого-лінгвістичної експертизи та експертизи відео-, звукозаписів за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі, що є предметом кримінального провадження або судового розгляду.

Згідно з п. 6.2 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (далі — *Рекомендації*), психологічна експертиза

може бути часткою комплексного експертного дослідження, якщо в органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), виникають питання, розв'язання яких потребує синтезування спеціальних знань із різних галузей науки [1] (зокрема у галузі психологічних, лінгвістичних досліджень та досліджень відео-, звукозапису). Серед іншого, за вказаним видом комплексної експертизи на вирішення експертів-лінгвістів та експертів-психологів замовником виносяться такі питання: «Чи містяться у текстовому відтворенні фраз однієї особи у розмові, зафіксованій у наданому на дослідження відеозаписі, висловлювання, виражені у формі спонукання іншої особи до здійснення конкретних дій

(вказується, яких саме, наприклад, пострілів у її бік)?», «Чи є в розмовах та діях ознаки будь-якого психологічного впливу з боку однієї особи на іншу особу?», «Чи реалізовані у висловлюваннях однієї особи мовленнєві маніпулятивні стратегії та тактики, психологічні прийоми, спрямовані на провокування чи підбурювання іншої особи щодо вчинення конкретних дій (вказується, яких саме, наприклад, пострілів в її бік тощо), якщо так, то в чому вони виражені та в яких фразах (висловлюваннях), діях чи фрагментах розмови?».

Ураховуючи кваліфікацію експертів, відповідні дослідження відеозапису в комплексних експертизах проводяться експертом у галузі досліджень відео-, звукозапису, питання щодо з'ясування об'єктивного змісту певного висловлювання / тексту (тобто форми думки, вираженої лексично), а також належності певного висловлювання / тексту до того чи іншого виду мовленнєвих актів, зокрема погрози, образи, пропозиції, спонукання тощо — розв'язуються експертом у галузі лінгвістичного дослідження мовлення, питання щодо визначення психологічних характеристик мовленнєвої поведінки учасників комунікативної взаємодії та спрямованості наданого на дослідження інформаційного матеріалу розв'язуються експертом у галузі психологічних досліджень.

На сьогодні в Рекомендаціях в розділі VI Психологічна експертиза немає питань щодо встановлення наявності / відсутності маніпулятивних комунікативних стратегій та тактик у досліджуваному інформаційному матеріалі.

У сучасних умовах затребуваності психологічних досліджень під час проведення комплексних судових експертиз експерти використовують загальну методику призначення та проведення комплексних судових експертиз, що виконуються комісією експертів (зі змінами, внесеними рішенням Координаційної ради від 12.09.2014 р.) з реєстр. кодом — 0.1.16 [2]. Водночас досвід експертної практики вказує на існування проблеми чіткості визначення понять, пов'язаних із мовленнєвим впливом на адресата, визначенням комунікативних стратегій, які застосовуються для психологічного впливу однієї особи на іншу.

Станом на сьогодні під час проведення судово-психологічних експертиз, пов'язаних із використанням складних технологій (як сукупності взаємопов'язаних засобів) психологічного впливу, що застосовувався у шахрайській діяльності

певних організацій, психологи використовують у роботі методичні рекомендації із проведення судово-психологічних експертиз у кримінальних справах з питань застосування психологічного впливу [3]. Але для надання вичерпних відповідей на питання за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі, необхідна інтеграція спеціальних знань з метою об'єктивізації встановлюваних даних. Так, при розв'язанні експертних завдань судово-психологічної експертизи комунікативної взаємодії між особами, зафіксованої у матеріалах відеозапису з камери зовнішнього спостереження, психологи використовують методику (реєстр. код – 14.1.76), яка зареєстрована у Державному реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України 18.01.2019 [4], де до компетенції експерта належить установлення наявності / відсутності факту цілеспрямованого комунікативного контакту та специфіки комунікативних функцій осіб у досліджуваній ситуації. При цьому ідентифікація як установлення факту і наявності або відсутності тотожності конкретно визначеної особи за фізичними параметрами голосу є основним завданням експертизи відеозапису (як із установлення технічних умов та технології отримання відеозвукозапису) [5].

Окрім чіткості визначення понять, що є основою для надання висновку та необхідності інтеграції спеціальних знань з метою об'єктивізації встановлюваних даних, існує потреба розроблення критеріїв синтезування висновків лінгвістів щодо встановлення об'єктивного змісту тексту як інформації, що не залежить від комунікативних цілей мовця, й належності певного висловлювання / тексту до того чи того виду мовленнєвих актів, з висновками психологів із визначення психологічних характеристик мовленнєвої поведінки учасників комунікативної взаємодії та спрямованості наданого на дослідження інформаційного матеріалу (за необхідності — встановлення наявності / відсутності маніпулятивних комунікативних стратегій та тактик у досліджуваному матеріалі).

Отже, зважаючи на експертну практику, можна констатувати, що виконання комплексних завдань судової психолого-лінгвістичної експертизи за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі, потребує врахування особливостей кожного із зазначених вище видів експертного

дослідження для ефективного розв'язання експертних завдань цього напрямку.

Перелік джерел посилання

1. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень (додаток до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 03.03.2023).
2. Реєстр методик проведення судових експертиз, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 2 жовтня 2008 р. № 1666/5 (зі змін. та допов.). URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua> (дата звернення: 03.03.2023).
3. Коваль Н. Л. Розроблення методичних рекомендацій з проведення судово-психологічних експертиз у кримінальних справах з питань застосування психологічного впливу (заключ.). Київ, 2011. 67 с.
4. Методика судово-психологічної експертизи комунікативної взаємодії між особами, зафіксованої у матеріалах відеозапису з камери зовнішнього спостереження (реєстр. код – 14.1.76).
5. Експертиза відео-, звукозапису. URL: <https://www.hniise.gov.ua/7-products.html> (дата звернення: 03.03.2023).

Проблема кібертероризму та шляхи боротьби з кіберзлочинністю

Світлана Ходосевич,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7885-7766>, e-mail: hodosevichsvetlana07@gmail.com

Висвітлено сучасні проблеми боротьби з кіберзлочинністю на державному рівні. Ураховуючи глобалізацію злочинів через інтернет, висловлено думку про необхідність побудови протидії та попередження таких злочинів, використовуючи світовий досвід.

Ключові слова: кіберзлочини; кібертероризм; комп'ютерна злочинність.

The issue of cyberterrorism and ways of countering cybercrime

Svitlana Khodosevych

Current problems of countering cybercrime at the state level are emphasized. Taking into account globalization of crimes through the Internet, a suggestion was made about the need to counteract and prevent such crimes, using world experience.

Keywords: cybercrime; cyberterrorism; computer crime.

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин дедалі більшого значення набувають передові комп'ютерні технології, еволюція яких призвела до широкого використання інтернету.

Кіберпростір поєднав тисячі комп'ютерних мереж і мільйони комп'ютерів у всьому світі та став важливим інструментом для обміну політичною, економічною, торговельною та споживчою інформацією.

Унаслідок зростання популярності інтернету виник один із найнебезпечніших видів кіберзлочинності — кібертероризм. Проблема кібертероризму є глобальною та актуальною в сучасному інформаційному суспільстві. За відносно короткий проміжок часу кібератаки перетворилися з поодиноких випадків на одну з основних загроз інформаційній безпеці держав.

Для досягнення своїх цілей кібертероризм використовує електронні мережі, сучасні інформаційно-комунікаційні технології та радіоелектроніку. Особлива небезпека кібертероризму полягає в тому, що він не має меж, адже всі події відбуваються у віртуальному світі, де відсутнє належне правове регулювання на думку міжнародного і вітчизняного законодавства.

Особливо небезпечними є втручання в інформаційну безпеку критично важливих інфраструктур: комп'ютерних систем управління банківською сферою, обороною, промисловістю та ін. Реалізація таких загроз може призвести до небезпечних наслідків для суспільства та держави [1, с. 86]. Наприклад, 2015 р. було зламано сайт для знайомств одружених людей *Ashley Madison* із 40 млн користувачів. Хакери отримали доступ